האי כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני בחשיכתו כל שאיני זכאי באמירתו איני רשאי בחשיכתו מיבעי ליה אלא אסיפא קאי אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו האי כל שאני זכאי בחשיכתו רשאי אני באמירתו מיבעי ליה לעולם אסיפא קאי ואבא שאול אהא קאי דאמר רב יהודה אמר שמואל [א]מותר לאדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי וקאמר אבא שאול לת"ק מי לא מודית דמותר אדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי ואימא כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו כלל לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר [א]אין [ב]מחשיכין על התחום להביא בהמה [ב][ג]היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה כלל אמר אבא שאול [ד]כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו ומחשיכין לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין ואומרים לו לך למקום פלוני ואם לא מצאת במקום פלוני הבא ממקום פלוני לא מצאת במנה הבא במאתים ר' יוסי ברבי יהודה אומר [ה]ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח:

מתני' [ג][ו]מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכים [ז]נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל אא"כ באו ממקום קרוב עשו לו ארון וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית:

גמ' מאי ממקום קרוב רב אמר ממקום קרוב ממש ושמואל אמר [ח]חיישינן שמא (א) חוץ לחומה לנו [א] דיקא מתניתין כוותיה דשמואל דקתני עשה לו ארון וחפר לו קבר יקבר בו ישראל אלמא מספיקא שרי הכא נמי מספיקא שרי [ד][ט]ותניא כוותיה [ב] דרב (ב) [ה][י]עיר שישראל ונכרים דרים בה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים לערב רוחץ בה מיד אם רוב ישראל ימתין עד כדי שיחמו חמין מחצה על מחצה [י](אסור וימתין) עד כדי שיחמו חמין ר' יהודה אומר באמבטי קטנה אם יש בה רשות רוחץ בה מיד מאי רשות אמר רב יהודה אמר רב יצחק בריה דרב יהודה אם יש בה אדם חשוב שיש לו עשרה עבדים שמחממין לו י' קומקומין בבת אחת באמבטי קטנה מותר לרחוץ בה מיד: [ט]עשו לו ארון וחפרו לו קבר וכו': אמאי הכא נמי ימתין בכדי שיעשו אמר עולא [ו]בעומד באסרטיא תינח קבר ארון מאי איכא למימר א"ר אבהו [כ]במוטל על קברו:

מתני' [ל]עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיז בו אבר שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול בשביל

שימתין

אלא אסיפא קאי. דקאמר ת"ק להיתרא אבל מחשיך הוא לשמור ואתא איהו ושוייה ביה כללא להביא כל כיוצא בהן: **האי כל שאני זכאי להחשיך עליו זכאי אני באמירתו מיבעי ליה.** (ג) דהיתר דחשיכה תנן והיתר דאמירה לא תנן והיכי תלי תניא בדלא תניא: **לעולם אסיפא קאי.** כדקאמרת ודקשיא לך אמירה מהיכא קאמר ליה להיתירא דתלי בה החשכה אהא קאי דאמר רב יהודה כו' אלמא זכאי אני באמירתו ואבא שאול ות"ק כולהו פשיטא להו הא דשמואל וקאמר ליה אבא שאול לת"ק מי לא מודית בהא שאתה מתיר להחשיך דמותר הוא לומר כדשמואל אלמא הואיל ומותר לומר מותר להחשיך הלכך אמאי נקטת החשכה לשמור לאודא שוי כללא למילתא ואימא כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו דש"מ הך וש"מ מת וכלה דהא נמי זכאי באמירתו הוא כדמפרש לקמן והלכך מחשיכין עליו וסיפא דמתני' דקתני מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה אבא שאול היא: **כלל אמר אבא שאול כו'.** והאי נמי זכאי באמירתו כדקתני סיפא ואומר לו לך למקום פלוני: **סכום מקח.** מנה ומאתים: **מתני' נכרי שהביא חלילין בשבת.** בשביל ישראל: **לא יספוד בהן ישראל.** לעולם. וקנסא הוא משום דמוכחא מילתא דבשבילו הובאו דאין דרך להביא חלילין אלא בשביל מת: **ממקום קרוב.** בתוך התחום: **עשו לו ארון.** בשביל נכרי או למכור: **גמ' רב אמר ממקום קרוב ממש.** כלומר שידוע לנו בירור הדבר דממקום קרוב באו שראינוס שהיו בביתו: **ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו.** אפילו הביא מחוץ לעיר אנו תולין להתיר ואומרים שמא בתוך התחום לנו ערב שבת וסופדין בהן במוצ"ש מיד. וחיישינן נמי אמרינן לקולא כדאמרי' במס' חגיגה (דף טו.) גבי בתולה שעיברה חיישינן שמא באמבטי עיברה ומותרת לכהונה. ולשמואל הכי קאמר מתני' לא יספוד בהן ישראל אא"כ יש לתלות שבאו ממקום קרוב ולאפוקי בידוע דמחוץ לתחום באו: ה"ג **דיקא מתני' כוותיה דשמואל ותניא כוותיה דרב: יקבר בו ישראל.** דתלינן מספיקא שמא לצורך נכרי נעשה: **תניא כוותיה דרב.** דספיקא אסור דקתני מחצה על מחצה ימתין בכדי שיחמו חמין. ולא"ת בכדי שיחמו חמין מיהא שרי והכא תני לא יספוד בהן משמע לעולם הכא מוכחא מילתא אבל במרחץ לא מוכחא מילתא כולי האי הואיל ואיכא נכרים: **באמבטי קטנה.** שיש לתלות ולומר משחשיכה הוחמה על ידי עבדים וקומקומין הרבה: **אם יש בה רשות.** אדם חשוב שליט: **רוחץ בה.** ישראל מיד דיש לומר משחשיכה הוחמו חמין לאותו נכרי. לישנא אחרינא גרסינן תניא כוותיה דשמואל ולא גרסי' דייקא מתני' כו' עד מספיקא שרי ומייתי סייעתא לשמואל מדרבי יהודה דתלינן לקולא ורישא לא קשיא ליה כיון דמחצה על מחצה ודאי בשביל ישראל ונכרים הוחמו שהרי לא לאדם אחד לבדו הוחמו דנימא ספיקא לנכרי ספק לישראל ולשון זה נראה לי עיקר. ורבותי נמי לא גרסי לעיל להא דקתני עשה נכרי את הארון עד מספיקא שרי ומיהו לא מפרשי לה כדפרישית: **ימתין בכדי שיעשו.** נהי דלא מוכחא מילתא מיהו י"ל שמא בשביל ישראל נעשה: **בעומד.** הקבר באיסרטיא שאין דרך ישראל ליקבר שם דודאי לא נעשה בשביל ישראל: **ארון מאי איכא למימר.** להוכיח דלא בשביל ישראל נעשה: **במוטל.** הארון: **על קברו.** של נכרי באיסרטיא דמוכח דלשם אותו קבר נעשה הארון: **מתני' ומדיחין.** במים: **שלא יזיז בו אבר.** לא יגביה לו ידו או רגלו או יריס עיניו:

שימתין

האי כל שאני רשאי בחשיכתו רשאי אני באמירתו מיבעי ליה. תימה הא דכי פריך לעיל האי כל שאיני רשאי באמירתו איני רשאי בחשיכתו מיבעי ליה מכלל דאי הוה תנן הכי הוה אתי שפיר אע"ג דתלי חשיכה באמירה וי"ל התם שאני דלא הוה תלי תניא בדלא תניא דאמירה נמי תניא לעיל לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים אבל השתא תלי תניא בדלא תניא דהיתר אמירה לא תניא אבל היתר החשכה תניא:

לעולם אסיפא קאי (ד) דאמר רב יהודה אמר שמואל מותר אדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך. אע"פ שהוא אינו יכול לילך לשומרן יכול לומר לחבירו לשמרן ומתניתין הכי קאמר כל שאני זכאי באמירתו כגון לפקח על עסקי כלה ועל עסקי מת ויכול לומר לחבירו לעשות למחר רשאי אני להחשיך עליו וכ"ש מה שאני זכאי לומר לעשות היום כמו שמור לי פירות שבתחומך אע"פ שאיני רשאי לילך שם היום למותר להחשיך עליו:

אין מחשיכין על התחום להביא בהמה. יש ספרים דגרסי מחשיכים לפי שאם יש שם נורגנים הולך ומביאה ובתוספתא גרס אין מחשיכין וי"ל דאיירי בבהמה שאינה יכולה לבא ברגליה כגון טלה קטן אא"כ ישאוהו בכתף שאפילו יש מחיצות אינו רשאי להביא דאסור לטלטל בעלי חיים שהם מוקצים:

נכרי שהביא חלילים בשבת לא יספוד בהן ישראל. לא כפי' הקונטרס שפירש עולמית מדפריך בגמרא גבי עשה נכרי ארון וחפר לו קבר יקבר בו ישראל אמאי הכא נמי נימא ימתין בכדי שיעשו ואמאי קאמר נמי אי לאו דקאי אחלילים על כן נראה דלא יספוד בהן ישראל היינו עד כדי שיבואו דסתם חלילים אין מביאין אותן לשם אדם אחד אלא לשם כמה בני אדם:

אא"כ באו ממקום קרוב. תימה לרבי מה מהני שבאו ממקום קרוב הלא הביאם דרך רה"ר ומה לי ארון וקבר שנעשו בשבת ומה לי חלילים שהובאו דרך רה"ר וי"ל דהביא ממקום קרוב לא מהני כל כך הבאתו: **דיקא** מתניתין כוותיה דשמואל כו' יקבר בו ישראל אלמא מספיקא שרי. תימה היכי (ה) מוכיחנא מינה דמספיקא שרי והא מוקמ' לה בעומד באיסרטיא דודאי לצורך נכרי נעשה מיהו אומר רבי דל"ג ליה להא דקתני עשו לו ארון כו' ול"ג נמי בסמוך (ו) ת"ר גם כפי' הקונט' ל"ג אלא ה"ג דיקא נמי ממתני' עיר שישראל ונכרים דרים בה כו' ומשנה היא במסכת מכשירין (פ"ב משנה ה) ר' יהודה אומר אם יש בה רשות רוחץ בה מיד אלמא תלינן להתיר כמו כן גבי חלילין יש לתלות בהיתר ולומר חוץ לחומה לנו. מ"ר:

עד

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פי"ח], ב) [לעיל נג:], ג) לעיל קנ., ד) [ע"ל וסנ], ה) לעיל קכב. ע"ש מכשירין פ"ב מ"ה ע"ש, ו) נ"ל ימתין [וכ"ה במשנה].

הגהות הב"ח

(א) גמ' חוץ לחומה לנו אמר רבא דיקא מתני': (ב) שם ותניא כותיה דרב דת"ר עיר: (ג) רש"י ד"ה האי כל וכו' דהיתרא דהחשכה תנן: (ד) תוס' ד"ה לעולם אסיפא קאי ואבא שאול אהא קאי דאמר רב יהודה: (ה) ד"ה דיקא וכו' היכי מוכחא מינה: (ו) בא"ד ול"ג נמי בסמוך דתנו רבנן גם כפי' ל"ג ליה אלא ה"ג:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (דיקא מתני' כו' עד ס"ל מספיקא שרי) תא"מ: [ב] שם כותיה דרב נ"ל דשמואל:

מוסף רש"י

ימתין עד כדי שיחמו חמין. שלא יהנה ממה שהקדימו לחמם בשבת, וכן בכל מעשה שבת נתנו חכמים שיעור להמתין לערב בכדי שיעשו (לעיל קכב.).

רבינו חננאל

כל שאיני זכאי בחשיכתו (אני) [איני] זכאי באמירתו היה לו לומר, כי אין מחשיכין אמרה משנתינו בפירוש, ומכללו נלמד האמירה, כלומר מאחר שאין לו להחשיך בתחום לשכור פועלין, כך אין לו לומר לחבירו השכר לי פועלין עם חשכה. אלא אסיפא, אבל מחשיך הוא לשמור וכו', כלומר כשם שמותר לו להחשיך, כך מותר לו לומר לחבירו החשיך והביא לי פירות. האי כל (שאיני) [שאני] זכאי בחשיכתו זכאי אני באמירתו היה לו לומר. ואוקימנא כדרב פפא דאמר מותר לאדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך וכו', כלומר כשם שאני זכאי לומר לחברי שמור לי פירות שבתחומך כך מותר לי לשמר פירות שבתחומי ולהחשיך עליו. ואמרינן עוד ולמה ליה כלל ליתנייה בהדיא. ופרקינן כלל להביא הא דת"ר מחשיכין על התחום להביא בהמה היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה, ולפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין אומרים לו לך למקום פלוני, לא מצאת במקום פלוני הבא ממקום פלוני, לא מצאת במאה הבא במאתים ובלבד שלא יזכור את הדמים. ר' יוסי בר' יהודה [אומר] ובלבד שלא יזכור לו סכום המקח. מתני' מחשיכין על התחום, עד אא"כ באו ממקום קרוב. מאי ממקום קרוב, רב אמר קרוב ממש ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו. ואפירוש לן מרן דברי שמואל הללו, והיאך מתניתין דייקא כוותיה, ומה טעם חלילים שהביאם נכרי בשבת לא שיספוד בהם

רבינו חננאל (המשך)

ישראל ולמה לא ימתין בכדי שיביאו, או דלמא משום דלא ידעינן מהיכן באו, ועוד המותר לספוד בהן ביום ראשון ובשאר ימי החול או לאו. ומה פירוק לו הלא אפילו אם המת מונח בדרך צריך להמתין בכדי שיחפור בקבר והדר קושיין לדוכתיה. וכן בארון ליסברה לן מרן. ועוד אם הדברים הללו על עיר שרובן ישראל הם או לא, כי אם רובן גוים למה צריך להמתין והלא לענין מרחץ אמרו מותר לרחוץ בה מיד. ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו, ואע"ג דאיסורא הוא וקיי"ל הילכתא כרב באיסורי, הכא הילכתא כשמואל דדיקא מתניתין כותיה, דתנן במסכת מכשירין עיר של ישראל, וגוים דרין בתוכה, והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב גוים מותר לרחוץ בה מיד, אם רוב ישראל ימתין עד בכדי שיחמו חמין, מחצה על מחצה ימתין בכדי שיחמו חמין. ר' יהודה אומר באמבטי קטנה ואם יש רשות רוחץ בה מיד, ומפרש רב יצחק בריה דרב יהודה מאי רשות כגון אדם חשוב שיש לו עשרה עבדים שמחממין לו עשרה קומקמין בבת אחת מותר לרחוץ מיד. עשו לו ארון וחפרו לו קבר יקבר בהן ישראל. ומקשינן אמאי והא ישראל וגוי כמחצה על מחצה דמי, ימתין בכדי שיעשו. ומפרק עולא כגון בגוי מת המוטל באיסטרטא דמוכחא מילתא שזה הקבר לזה הגוי נחפר שדומה לרוב גוים שאין צריך להמתין בכדי שיעשה. תוב אקשינן תינח קבר, ארון מאי. ופריק ר' אבהו בארון המוטל על הקבר שנמצא הארון בקבר.

עין משפט נר מצוה

לה א (מיי' פכ"ד מהל' שבת) סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שז סעיף י:
לו ב מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע או"ח סימן שז סעיף ח:
לז ג מיי' שם טור ש"ע שם סעיף כ:
לח ד ה מיי' שם הל"ה טוש"ע שם סעיף ג וסימן שו סעיף ח:
לט ו ז מיי' פ"ו מהל' שבת הל"ו סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכה סעיף טו:
מ ח מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף טז:
מא ט י כ מיי' שם הל' ה טור ש"ע שם סעיף יד:
מב ל מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה כ סמג שם טוש"ע או"ח סימן שיא סעיף ז:

א) נראה דזה הוא שלא לרבינו ול"ל יפרש לן מרן (ואולי שאל מאת רב האי גאון) והמעתיק הסביר זה ומפאת שאלה הוכרח היה לו חז' תשובה.